

Взаємозв'язок успішності професійної діяльності менеджерів енергокомпаній та їх психологічної готовності до управління

О.П. Коломієць

науковий кореспондент
лабораторії організаційної
психології,

Інститут психології імені
Г.С. Костюка НАПН
України

Науковий керівник:

Л.М. Карамушка
доктор психологічних
наук, професор, завідувач
лабораторії організаційної
психології,
Інститут психології імені
Г.С. Костюка НАПН
України

Статтю присвячено аналізу взаємозв'язку між успішністю професійної діяльності менеджерів енергокомпаній і рівнем розвитку основних компонентів психологічної готовності до управління.

Стаття посвячена аналізу взаємозв'язку між успішністю професійної діяльності менеджерів енергокомпаній і рівнем розвитку основних компонентів психологічної готовності до управління.

This article is dedicated to analysis of the correlation between professional activity success of energy companies' managers and the level of development of main components of psychological readiness for management.

Ключові слова: успішність професійної діяльності, менеджери енергокомпаній, психологічна готовність до управління.

Постановка проблеми

У сучасних умовах інтеграції електроенергетики в ринкову економіку з'являється потреба в освічених і компетентних управлінських кадрах, здатних ефективно адаптуватися в динамічно змінюваному суспільстві. Завдання, що постають перед галуззю, може успішно вирішити нове покоління менеджерів, які володіють необхідними знаннями, індивідуально-психологічними характеристиками, практичними вміннями і навичками, а також сучасними методами наукового менеджменту та новими механізмами управління, адекватними ринковим принципам функціонування в енергетиці.

Специфіка енергетичної галузі досить складна та висуває підвищені вимоги як до базових технологічних знань з енергетики, високого рівня професійної кваліфікації, так і до особистісних якостей менеджерів, від яких значною мірою залежить успішність управлінської діяльності. Як показує досвід, однією з таких вимог є психологічна готовність до управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням різних аспектів психологічної готовності особистості до управлінської діяльності займалися М.В. Заворочай [1], Л.М. Карамушка [2], Ю.О. Молчанова [3], Л.А. Осадча [4] та інші. Однак проблема особливостей психологічної готовності менеджерів енергокомпаній до управління, з урахуванням галузевої специфіки, не знайшла достатнього висвітлення.

Проблемам діяльності енергокомпаній, їх менеджменту та персоналу присвячені роботи Л.Д. Гітельмана, Б.С. Ратнікова [5], Т.А. Філіппової [6], В.О. Чернявського, Б.А. Попова [7]. Аналіз робіт зазначених авторів свідчить про відсутність вивчення психологічних аспектів енергетичної галузі.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Для здійснення ефективної підготовки до управління менеджерів у галузі енергетики важливо виявити, які саме компо-

ненти психологічної готовності та як саме пов'язані з успішністю їх професійної діяльності. Це має суттєве значення для здійснення відбору успішних менеджерів для енергокомпаній. Також важливо виявити, які саме параметри психологічної готовності найбільш затребувані в практичній діяльності менеджерів енергокомпаній, щоб базуватися на них у процесі розроблення тренінгової програми навчання. Раніше, наскільки ми можемо робити висновок з тих наукових розробок і практичних робіт, такі дослідження не проводилися.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз взаємозв'язку між успішністю професійної діяльності менеджерів енергокомпаній і рівнем розвитку основних компонентів психологічної готовності до управління.

Виклад основного матеріалу дослідження

На основі підходів, наявних у літературі [8], психологічна готовність до управління, розуміється нами як комплекс взаємозв'язаних і взаємозумовлених мотивів, знань, умінь і навичок, а також особистісних якостей, що забезпечують ефективність управлінської діяльності. Структура психологічної готовності менеджерів до управління включає такі основні компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний.

Дослідження проводилось у 2009-2010 рр. на базі БАТ «Полтаваобленерго», було охоплено 28 філій компанії у м. Полтава та Полтавській області. До опитування були залучені менеджери різних ланок управління, загальною чисельністю 450 осіб.

Математична обробка даних здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм SPSS (версія 13.0).

Як один із чинників, що впливають на формування та розвиток психологічної готовності до управління, нами було виділено успішність професійної діяльності менеджерів, яка визначалася за допомогою процедури атестації персоналу енергокомпаній. Тобто, йдеться про порівняльний

аналіз міри вираженості психологічної готовності до управління «успішних» і «неуспішних» менеджерів енергокомпаній. За результатами атестації менеджерів енергокомпаній було розділено на дві групи: а) 31,1% – «успішні» (високий і достатній рівень підготовки); б) 68,9% – «неуспішні» (недостатній і низький рівень підготовки).

На основі аналізу результатів емпіричного дослідження було встановлено, що переважна більшість менеджерів кадрового резерву енергокомпаній мають середній і високий рівень (43,6% і 34,0%, проти 22,4%) розвитку психологічної готовності до управління. При цьому, порівнюючи рівні розвитку окремих структурних компонентів психологічної готовності до управління, можна відмітити, що у менеджерів енергокомпаній більшою мірою розвинений когнітивний компонент (високий рівень розвитку мають 39,0% досліджуваних). Натомість, операційний і особистісний компоненти розвинуті менше (високий рівень розвитку цих складових виявлено у 32,9% і 29,8% досліджуваних відповідно). І лише 11,4% досліджуваних мають високий рівень розвитку мотиваційного компонента.

Слід вказати, що в цілому рівень розвитку психологічної готовності до управління менеджерів енергокомпаній не є достатньо низьким. Разом з тим, недостатній рівень розвитку основних компонентів негативно позначається в цілому на загальному рівні розвитку психологічної готовності до управління менеджерів енергокомпаній і на успішності їх діяльності.

Наведемо отримані результати.

Аналіз взаємозв'язку між успішністю професійної діяльності менеджерів енергокомпаній і рівнем розвитку основних компонентів психологічної готовності до управління показав таке.

У процесі дослідження виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,001$) між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності до управління. Дані, представлені в табл. 1, показують, що високий рівень розвитку

мотиваційного компонента більш виражений в «успішних» менеджерів, із високим і достатнім рівнем підготовки, ніж у «неуспішних», які мають недостатній і низький рівень підготовки.

У процесі дослідження виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,01$) між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку когнітивного компонента психологічної готовності до управління (табл. 2): більш високий рівень розвитку когнітивного компонента виявлено у менеджерів з високою успішністю, ніж із низькою (48,6% проти 34,7%).

У процесі дослідження виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,001$) між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку операційного компонента психологічної готовності до управління (Табл. 3): високий рівень розвитку операційного компонента більше представлений в «успішних» менеджерів, які мають високий і достатній рівень підготовки, ніж у «неуспішних», із недостатнім і низьким рівнем підготовки.

У процесі дослідження виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,05$) між успішністю професійної діяльності мене-

джерів і рівнем розвитку особистісного компонента психологічної готовності до управління (табл. 4): більш високий рівень розвитку особистісного компонента виявлено у менеджерів з високою успішністю, ніж з низькою (33,8% проти 28,0%).

У процесі дослідження виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,001$) між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку загального показника психологічної готовності до управління (табл. 5): високий рівень розвитку загального показника психологічної готовності до управління виявлено в менеджерів, які мають високий і достатній рівень підготовки, ніж у менеджерів із недостатнім і низьким рівнем підготовки (65,6% проти 19,7%), як це було зафіксовано вище в усіх структурних компонентах психологічної готовності до управління.

Стосовно менеджерів із «низькою успішністю» варто відмітити деяку закономірність між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку психологічної готовності до управління, що явно прослідковується як за всіма складовими цього психологічного феномену, так і на рівні загального показника психо-

Таблиця 1

Взаємозв'язок між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності

Успішність професійної діяльності менеджерів	Рівень розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності до управління		
	низький	середній	високий
висока успішність	12,0%***	64,1%***	23,9%***
низька успішність	42,0%***	52,2%***	5,7%***

Примітка. *** $p < 0,001$

Таблиця 2

Взаємозв'язок між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку когнітивного компонента психологічної готовності

Успішність професійної діяльності менеджерів	Рівень розвитку когнітивного компонента психологічної готовності до управління		
	низький	середній	високий
висока успішність	26,1%**	25,4%**	48,6%**
низька успішність	40,4%**	24,8%**	34,7%**

Примітка. ** $p < 0,01$

Таблиця 3

Взаємозв'язок між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку операційного компонента психологічної готовності

Успішність професійної діяльності менеджерів	Рівень розвитку операційного компонента психологічної готовності до управління		
	низький	середній	високий
висока успішність	16,9%***	19,0%***	64,1%***
низька успішність	48,4%***	32,8%***	18,8%***

Примітка. *** $p < 0,001$

Таблиця 4

Взаємозв'язок між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку особистісного компонента психологічної готовності

Успішність професійної діяльності менеджерів	Рівень розвитку особистісного компонента психологічної готовності до управління		
	низький	середній	високий
висока успішність	20,4%*	45,8%*	33,8%*
низька успішність	32,8%*	39,2%*	28,0%*

Примітка. * $p < 0,05$

Таблиця 5

Взаємозв'язок між успішністю професійної діяльності менеджерів і рівнем розвитку загального показника психологічної готовності

Успішність професійної діяльності менеджерів	Рівень розвитку загального показника психологічної готовності до управління		
	низький	середній	високий
висока успішність	3,5%***	31,0%***	65,5%***
низька успішність	30,9%***	49,4%***	19,7%***

Примітка. ** $p < 0,001$

логічної готовності до управління.

Отже, за результатами порівняльного аналізу можна зробити висновок про те, що рівень розвитку психологічної готовності до управління в «успішних» менеджерів, які мають високий і достатній рівень підготовки, є більш високим, ніж у «неуспішних» менеджерів, із недостатнім і низьким рівнем підготовки. Відповідно, можна припустити, що менеджери з високим рівнем розвитку психологічної готовності до управління будуть більш успішними й ефективними в професійній діяльності.

Висновки

Встановлено взаємозв'язок між успіш-

ністю професійної діяльності менеджерів енергокомпаній та рівнем розвитку основних компонентів і загального показника психологічної готовності до управління. Отримані дані свідчать про те, що психологічна готовність до управління є важливою передумовою успішності професійної діяльності менеджерів у процесі управління організаціями, та про необхідність спеціального психологічного навчання менеджерів енергокомпаній. Напрямом подальших досліджень є розроблення та реалізація спеціальної програми психологічної підготовки менеджерів енергокомпаній до управління, спрямованої на забезпечення гармонійного та ефективного включення їх у діяльність організації.

Література

1. *Заворочай М.В.* Формирование готовности будущих менеджеров к управленческой деятельности: дис... канд. пед. наук : 13.00.08 / М.В. Заворочай. – Волгоград, 2003. – 179 с.
2. *Карамушка Л.М.* Психологічна готовність до управлінської діяльності керівників традиційних і нових типів навчальних закладів / Л.М. Карамушка // Психологічні проблеми виховання, навчання та розвитку особистості: – К. : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 1993. – С. 35-42.
3. *Молчанова Ю.О.* Психологічна готовність керівника до управління як передумова здійснення управлінської діяльності / Ю.О. Молчанова // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (30 травня 2001 р., Київ). – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – Т. 2. – С. 343-345.
4. *Осадча Л.А.* Особливості становлення психологічної готовності до управління керівників аграрних формувань / Л.А. Осадча // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України ; за ред. Максименка С.Д. – 2003. – Т. 5. – Ч. 7. – С. 198-203.
5. *Гительман Л.Д.* Эффективная энергокомпания : Экономика. Менеджмент. Реформирование / Л.Д. Гительман, Б.Е. Ратников. – М. : Олимп-Бизнес, 2002. – 544 с.
6. *Филиппова Т.А.* Стратегический менеджмент в энергетике : принципы, цели, методы управления / Т.А. Филиппова. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2005. – 420 с.
7. *Чернявський В.О.* Концепція та стратегія управління персоналом / В.О. Чернявський, Б.А. Попов. – Полтава : Друкарня СПДФО Дубровський О.В., 2008. – 240 с.
8. *Карамушка Л.М.* Психологія управління закладами середньої освіти: [монографія] / Л.М. Карамушка. – К. : Ніка-Центр, 2000. – 332 с.